

Wie regelmatig met de trein over de spoorbrug bij Zaltbommel rijdt, heeft heel langzaam maar toch zeker de oude verkeersbrug zien verdwijnen.

De nieuwe brug ligt er al een hele tijd. De “Martinus Nijhoff brug”.

“Ik ging naar Bommel om de brug te zien.
Ik zag de nieuwe brug. Twee overzijden
die elkaar vroeger schenen te vermijden
worden weer burens. ...”

Zo begint Nijhoffs gedicht “De moeder de vrouw”, gecomponeerd in april 1934 en in datzelfde jaar verschenen in *Nieuwe gedichten*. Ik kreeg het gedicht ter analysering voorgelegd tijdens mijn eindexamen gymnasium en de eerste vraag was natuurlijk: waarom die titel, waarom dat lidwoord vooraan?

Het moest wel om een schip gaan, zou je zo zeggen.

“ ... Het schip dat zij bevoer
kwam langzaam stroomaf door de brug gevaren.”

lezen we dan ook in het eerste terzet.

Martinus Nijhoff (1884-1953) voelde zich als nauwelijks een andere dichter betrokken bij de muzikale avant-garde van zijn tijd.

In 1930 verscheen *De geschiedenis van den soldaat*, zijn vertaling van *L'histoire du soldat* van C.F. Ramuz, zoals getoonzet door Stravinskij. In 1926 had deze vertaling in Amsterdam zijn première beleefd met Johan de Meester jr. als 'voorlezer'.

In 1933 verscheen *Het verhaal van den vos; een vroolijke vertooning met zang en dans*, Nijhoffs vertaling van Stravinskij's *Renard*. De eerste uitvoering daarvan vond eveneens plaats in Amsterdam en wel door de Nederlandsche Vereeniging voor Hedendaagsche Muziek en het Utrechtsch Kamerorkest.

Beide vertalingen zijn om je vingers bij af te likken.

Eveneens in 1933 voltooide Nijhoff *Heer Halewijn; een gedicht in negen tableaux*. Daarbij lezen we: “Dit gedicht werd geschreven in opdracht van de Wagner-Vereeniging te Amsterdam, die, met de Corpsen onzer Universiteiten, tot de weinige vereenigingen behoort, welke beseffen, dat in dezen tijd van afsljttend individualisme, kunstenaars initiatief van buiten noodig hebben. Eveneens in opdracht van de Wagner-Vereeniging heeft Willem Pijper zijn symphonisch drama “Halewijn” gecomponeerd. Hiervoor heeft Emmy van Lokhorst het libretto vervaardigd naar aanleiding van het ontwerp van dit gedicht. De eerste uitvoering der opera is bepaald op 13 Juni a.s. in den Stadsschouwburg te Amsterdam.”

In 1930 was al *De vliegende Hollander* verschenen, een “waterfeestspel ter viering van het LXXI Lustrum der Leidsche Hoogeschool”, waarvan het verhaal gesitueerd is in het achtste eeuwse Friesland. Matthijs Vermeulen componeerde er de muziek bij.

Ook in Nijhoffs gedichtenbundels klinkt, in alle opzichten, muziek. De afdeling “Tuinfeesten” van de bundel *Vormen* (1924) bevat het grote gedicht “Kleine prélude van Ravel”. In het kader van de opname van de volledige kamermuziek van Leo Smit heeft Wilke te Brummelstroete dat prachtig gezongen, terwijl ik mocht proberen alle klanken, geuren en kleuren uit Smits pianopaleet te toveren.

En verder:

“Het strijkje speelt ’s avonds in de warande,
- Piano, twee violen, fluit en cel -
In de warande van het dorps-hotel
Moderne dansen, oude sarabanden.”

en

“De nacht is geel van maanlicht en muziek:
Hoor de instrumenten lachen uit de hoeken! – “

“Twee teksten van Hugo Wolf” zijn er ook, want Nijhoff heeft zo’n hoge opvatting van de vertaalkunst dat vertaalde gedichten een plaats vinden temidden van zijn oorspronkelijk werk. Daarin bevinden zich componistenportretten als, uit 1946, “Diepenbrock”.

“Duitsch bloed kreeg stem en zong latijn,
en schiep, in hartstochten bezonken,
in aardse kuisheid hemeldronken,
in teederheid verscherpt tot pijn,

een taal, die zelf muziek ging zijn,
doordat er echo’s in weerklonken
van een muziek, hem meegeschonken
als waterkruik in de woestijn.”

En, uit 1916 al, dat van een van de meest visionaire componisten aller tijden: “Bruckner”.

“’s Nachts kijken oogen waar het donker scheurt,
Stemmen verwaaien wirwar door de boomen.
Een man ligt plat in ’t natte gras en schreit,

Maar glimlacht als de horizon weer kleurt:
Hij ziet een dag over zijn moeheid komen,
Een nieuwen dag, een nieuwen dag van strijd.”